

Asia: VN/23753/2021

Lausuntopyyntö sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö VN/23753/2021

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n lausuntoa sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevan hallituksen esityksen luonnoksesta.

Sosiaalisen luototuksen tavoitteena on ehkäistä pienituloisten ja vähävaraisten taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä edistää henkilöiden ja perheiden itsenäistä suoriutumista. Luototusta käytetään lainojen järjestelyyn ja investointeihin tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole mahdollisuutta saada luottoa rahoitusmarkkinoilta, mutta hänellä on kuitenkin jonkin verran maksukykyä.

Voimassa olevan lainsäädännön ongelmana on sosiaalisen luototuksen määrittely kunnille vapaaehtoiseksi tehtäväksi. Palvelua toteutetaan tällä hetkellä noin 30 kunnassa, jolloin palvelun väestökattavuus on vain noin puolet suomalaisista. Valtakunnallisesti tarkasteltuna nykyinen väljä lainsäädäntö on johtanut asiakasnäkökulmasta sosiaalisen luototuksen epätasa-arvoiseen saatavuuteen. Talentia pitää tärkeänä, että sosiaalisen luototuksen palvelu otetaan valtakunnallisesti käyttöön hyvinvointialueiden lakisääteisenä tehtävänä. Alueilla, joilla sosiaalisen luototuksen palvelua ei tähän asti ole ollut saatavilla, tulee kiinnittää erityistä huomiota riittäviin asiakastyön aika- ja henkilöstöresursseihin sekä henkilöstön kouluttamiseen uuteen tehtävään.

Talentia ry kannattaa sosiaalisen luototuksen lakitasoista määrittelemistä sosiaalihuollon taloudellisen tuen palveluksi, jota toteuttavat sosiaalialan laillistetut ammattihenkilöt. Sosiaalinen luototus tulee ymmärtää pelkkää luottoa laajemmaksi sosiaalihuollon asiakasprosessin osaksi,

suunnitelmallisen sosiaalityön ja -ohjauksen työväliseksi sekä sosiaalihuollon palveluksi. Tällöin keskeinen osa sosiaalisen luototuksen palvelua on sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden toteuttama sosiaalisen tilanteen ja tuen tarpeiden selvittely (SHL 2014/1301, 36§) eli sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka osana toteutetaan myös asiakkaan velka- ja taloustilannetta koskeva selvittely. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella tarjotaan tarvittava sosiaalinen tuki, neuvonta, ohjaus ja palvelut (SHL 2014/1301, 38§). Vaikka luottopäätöstä ei aina voitaisikaan tehdä, sosiaalialan ammattilaiset voivat löytää asiakkaan taloudelliseen tilanteeseen muita ratkaisukeinoja.

Lakiesityksen valmistelun aikana esiin nousi myös vaihtoehtoisia sosiaalisen luototuksen järjestämisen malleja, kuten Kela-malli, jossa Kela voisi tarjota sosiaalista luototusta velkaantuneille asiakkaille. Kuten lakiesityksessäkin (s. 14) todetaan, perustoimeentulotuen Kela-siirto toi esiin kahden toimivaltaisen organisaation haasteet toimia yhteisen asiakkaan asiassa. Talentia pitää tärkeänä, että sosiaalisen luototuksen mahdollisessa jatkokehittämisessä palvelu säilytetään kokonaisuudessaan sosiaalialan laillistettujen ammattihenkilöiden toteuttamana sosiaalihuoltoon kuuluvana palveluna ja siten osana sosiaalihuollon palveluprosessia. Taloudellisen tilanteen selvittelyn yhteydessä voi asiakkaan tilanteesta tulla ilmi myös muita elämänhallintaan ja toimintakykyyn liittyviä haasteita, joihin sosiaalihuollon ammatillisella osaamisella, työmenetelmillä ja palveluilla on mahdollista vastata.

Lakiuudistuksen yhteydessä on tärkeää huomioida myös muut ylivelkaantumiseen vastaavat käynnissä olevat hankkeet ja lakiuudistusesitykset, kuten laki toimeentulotuesta annetun lain ja sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, ulosottokaaren muuttamista koskeva lakihanke, positiivista luottorekisteriä koskeva lakiesitys sekä sosiaalisen luototuksen hyvinvointialueille siirtymisen mahdollistamiseksi laadittu ns. sote100-lakipaketti.

2§ Sosiaalisen luototuksen järjestäminen ja toimeenpano

Talentia pitää hyvänä lainkohdan muuttamista velvoittavaksi siten, että hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaalista luototusta ja että sosiaalinen luototus on siten hyvinvointialueen lakisääteinen tehtävä.

Yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta Talentia on huolissaan siitä, että sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet eli kenelle luottoa myönnetään, millaisiin tarkoituksiin luottoa myönnetään ja mikä on luoton korkoa koskeva määrittely sekä laina-ajan maksimipituus, olisivat jäämässä kunkin hyvinvointialueen määriteltäväksi. Jotta tasa-arvoisuus toteutuu valtakunnallisesti, Talentia esittää pohdittavaksi, tarvitaanko sosiaalisen luototuksen myöntämisen perusteisiin hyvinvointialueita velvoittavaa lainsäädäntöä sekä valtakunnallista toimeenpanon ohjausta.

4§ Sosiaalisen luoton myöntäminen

Ei lausuttavaa

5§ Hakijan takaisinmaksukyvyn arviointi

Ei lausuttavaa

6§ Sosiaalista luottoa koskeva sopimus

Ei lausuttavaa

7a§ Vapaakuukaudet ja 7b§ Maksuvapautus

Sosiaalisen luoton tuksen toimeenpanoa ohjaavat sosiaalihuoltolaki, sosiaalisesta luoton tuksesta annettu laki sekä hallintolaki. Nyt lausuttavana olevaan lakiesitykseen ehdotetaan pykälää, jonka mukaan luoton maksamisesta on luoton saajan hakemuksesta mahdollista myöntää vapaakuukausia momentissa 1–4 luetelluin perustein. Viimesijaisena menettelynä ehdotetaan pykälän 2–3 momentissa mainituin perustein mahdollisuutta myöntää luoton saajan hakemuksesta maksuvapautus joko osittaisena tai kokonaan.

Sosiaalisen luoton tuksen päätöksenteko esitetään toteutettavan sosiaalitoimessa. Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, missä sosiaalisen luoton tuksen prosessin eri vaiheissa asiakkaalle tulee antaa hallintopäätös. Talentia toivookin lakiin tarkennusta siitä, tuleeko luoton saajan hakemukseen vapaakuukausista tai maksuvapautuksesta antaa muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös.

Talentia toivoo myös kiinnitettävän erityistä huomiota siihen, ettei vapaakuukausien tai maksuvapauden myöntämättä jättäminen vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa tai huolenpitoa.

9§ Taloudellinen neuvonta ja ohjaus

Toimeentulotukilain ja eräiden siihen liittyvien lakien uudistamista koskevassa säädösvalmisteluhankkeessa taloudellinen neuvonta ja ohjaus kytketään osaksi taloudellisen toimintakyvyn tukemisen kokonaisuutta ja sosiaalihuoltolakiin ehdotettua taloudellisen tuen palvelua. Talentia pitää hyvänä, että sosiaalisen luoton tuksen neuvonnan ja ohjauksen antaminen luoton hakijalle aloittaisi myös tarvittavassa laajuudessa toteutettavan sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin (SHL 2014/1301, 36§). Ylivelkaantumista ehkäisevän taloudellisen tuen lisäksi on tärkeää tukea asiakasta sosiaalityön ja -ohjauksen menetelmin myös muiden

elämänhallintaa, toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä ja osallisuutta haastavien ongelmien ratkaisussa.

Lakiesityksessä varmistetaan hakijan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa. Talentia pitää tärkeänä, että sosiaalihuollon taloudellisen tuen palveluna toteutettavaa taloudellista neuvontaa ja ohjausta tarjotaan asiakkaille koko sosiaalisen luototuksen prosessin ajan.

Sosiaalisella luototuksella ei kuitenkaan yksin pystytä vastaamaan ylivelkaantumisen haasteisiin. Asiakkaan taloudellisen kokonaistilanteen tukemisessa tarvitaan moniammatillisuutta ja verkostomaista työtettä. Siksi sosiaalisen luototuksen palvelussa on tärkeää tiivistää sosiaalihuollon ja eri toimijoiden, kuten Kelan, ulosottoviraston, talous- ja velkaneuvonnan sekä Takuusäätiön, välistä yhteistyötä ja kehittää yhteistyön käytäntöjä taloudellisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden auttamiseksi.

10a§ Sosiaalisen luototuksen luottopääoman menoihin myönnettävä valtionavustus

Sosiaalisen luototuksen palvelua ollaan siirtämässä kunnilta hyvinvointialueille. Lisäksi palvelua ollaan laajentamassa valtakunnalliseksi. Talentia pitää tärkeänä, että sosiaalisen luototuksen toiminnan käynnistäminen hyvinvointialueilla sekä luottopääomamenojen rahoittaminen turvataan valtionavustuksena, koska sosiaalista luototusta koskevien sopimusten siirtymäsäännökset eivät siirrä tarvittavaa luottopääomaa kunnilta hyvinvointialueille.

29.6.2022

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Jenni Karsio

Marja Marttila

puheenjohtaja

erityisasiantuntija

Marttila Marja

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia